

Olen

Orgelpunt bij de Boeren

29 januari 2011

Denk maar niet dat ik om de Boeren op te zoeken even naar Zuid-Afrika ben overgevlogen. Het mag wel een beetje avontuurlijk blijven, dat wandelen, maar dan ook maar een beetje. Nee, om Boeren te vinden moet je heus niet zo ver reizen. Eigenlijk moet je ze helemaal niet zoeken, je komt ze zo wel tegen. Meestal bekijken ze de wandelaar vanuit de hoogte. Dat komt dan omdat je ze ontmoet, liefst op een smalle veldweg, terwijl ze een monsterachtig grote tractor besturen. Daarbij zitten ze blijkbaar het oude drinkliedje „En 't is hier allemaal 't onze, tsoelala“ in gedachten te reciteren. Want ze stuiven je met een rotvaart voorbij waarbij die griezelig grote wielen met het profiel van rupsbanden vlak langs je heen zoeven. Terwijl de modderige kluiten je om de oren vliegen. Iedere landbouwer die, zo hoog gezeten, dat monster onder de kont heeft waant zich een formule 1 piloot die toevallig in de velden is terecht gekomen. Dat terwijl ze zo ellendig traag rijden wanneer je op de gewone weg met je eigen karretje achter hen aan moet sjokken. Ik heb er eens eentje meegemaakt die per se zijn kunnen wilde demonstreren. Waarbij hij bewees het gasgeven en aan het stuur draaien reeds te beheerste. Remmen had hij nog niet helemaal onder de knie. Waardoor hij ei zo na in sloot belandde. Zijn landbouwwerktuig op een verantwoorde manier besturen, dat moest duidelijk de vrucht worden van nog te leveren studie en inspanningen.

Waar het om gaat in het onderhavige verband is dat ik me in alle vroegte begeven heb naar, alweer, de Kempen om er te Olen te gaan rondzwerven. En de spotnaam van de Olenaars is nu eenmaal „De Boeren“ of „De Boeren van Olen“. De inwoners van Olen werden door hun burens met die weinig flatteus bedoelde naam bedacht omwille van hun vermeende collectieve domheid. Voor een bevooroordeelde buitenstaander leken ze destijds in Olen maar een bende onbeholpen kerels te zijn. Zoals op zovele andere plaatsen in Vlaanderen is ook hier de spotnaam tot een ereteken verkeerd. De Olenaars zijn er nu fier op dat zij juist dankzij hun schrandereheid zowel de grote Keizer Karel konden strikken als het dorp bekendheid bezorgen die de eeuwen heeft getrotseerd. Daaraan ten grondslag liggen enkele legenden en verhalen.

Een oor te weinig

Wie hier te lande „Olen“ roept, krijgt gehoor wel „de Pot van...“ als echo. Olen en zijn pot zijn in onze geesten blijkbaar onlosmakelijk met elkaar verbonden. Olen en zijn pot, er is duidelijk iets mee aan de hand. Dat komt door het verhaal dat rond die fameuze pot al eeuwen de rondte doet. Al is de legende wijd en zijd bekend, ze weze hier volledigheidshalve nog even herhaald.

Er was in Olen ten tijde van Keizer Karel een herberg waar men goed bier verkocht. Tja, die waren er wel meer maar deze lag zo goed in de markt dat ook Keizer Karel, wanneer hij jaarlijks ter jacht kwam, nooit naliet er een pot te pakken. Zo hield hij op een goede dag halt bij die herberg en hij bestelde het geroemde bier. Hier lopen de versies van het verhaal enigszins uiteen. Ofwel was het de waard, ofwel zijn vrouw die de keizer bediende. Wie het ook was, hij of zij hield de bierkroes vast bij het enige oor dat die pul had. Wat het voor de keizer moeilijk maakte om de pot aan te nemen. Keizer Karel sommeerde daarop de uitbater om het jaar daarop een pot met twee oren aan te schaffen. Hetgeen ook gebeurde.

Toen de keizer een jaar later weer bij de herberg stilhield en er zijn pot bier bestelde, werd hem dat aangeboden in een kruik met twee oren. Maar weer stelde zich een probleem want degene die hem bestelde hield beide oren vast!

Het ligt dus voor de hand dat de oppermachtige keizer wat geïrriteerd beval om een kruik met drie oren te kopen.

Het derde jaar, toen Keizer Karel weer aan de herberg stilhield, kwam men hem tegemoet met een pot met drie oren. Alleen... was het derde oor naar de borst van de besteller gekeerd! Een en ander verliep dus net zo moeilijk als alle vorige jaren. Maar de keizer vond de oplossing door onder de pot heen het derde oor te grijpen. Wellicht zal hij het opgegeven hebben naar nóg een oor meer te vragen. Want zelfs in die configuratie is het nog steeds mogelijk het bier zo aan te bieden dat de klant geen vrij oor aan de pot kan grijpen. Is dat verhaal nu waar of niet? Berust het op feiten of is het aan de fantasie van iemand ontsproten? We zullen het wellicht nooit met zekerheid weten. Om er toch enig licht op te werpen moeten we te rade gaan bij een deskundige. Er schijnt namelijk zoiets te bestaan als een „sprookjesdeskundige“. Al had ik daar nog nooit van gehoord. Maar een zekere Harlinda Lox heeft de zaak diepgaand bestudeerd en is tot de vaststelling gekomen dat er geen historische bronnen bestaan die ondubbelzinnig bewijzen dat Olen zo eng verbonden is met zijn pot en met Keizer Karel. Daartegenover staat dat op sommige oude schilderijen wel degelijk een kruik met drie oren te zien is. Zoals op het schilderij „Boerendans“ van Pieter Breugel de Oude. Daarop is een knaap te zien die de doedelzakspeler een pot met drie oren aanreikt. Ook op de „Boerenbruiloft“ is zo'n pot afgebeeld.

Lang nadat het verhaal met Keizer Karel speelt, namelijk in de 17^e eeuw, werd het gebruik van de kan met drie oren verplicht gemaakt. In artikel 30 van het Keurenboek van de Vrij-

heid van Mol, Balen en Dessel (1596 - 1631) staat:

„Item is geordineerd dat alle brouwers, tappers, waarden en waardinnen zullen moeten hun bier uit-tappen en leveren met de gerechte metalen Bonse maat dezer voogdij, te weten potten met drij oren naar oude costuimen. En zo de keurmeesters bevinden dat de maat te klein is of dat er potten zonder drij oren getapt worden, daar zal al het volk dit gelag los uit huis gaan zonder te betalen, tenzij de oren afgeslagen of gebroken waren en bovendien zal de tapper, waard of waardin verbeuren elke maal de pot met nog een gulden en tien stuivers.“

Hoe het ook zij, de herberg waar dit alles zoveel eeuwen geleden zou moeten gebeurd zijn, bestaat nog altijd daar in Olen. En de pot wordt er nog altijd bewaard. Doorgaans wordt daarbij verwezen naar de „De Zwarte Stier“. Maar... er zijn er wel meer die

Deze pot vond ik in Olen. In Sint-Jozef-Olen meer bepaald. Het is niet, ik herhaal NIET de originele al heeft hij dan ook drie oren. Keizer Karel heeft deze nooit in handen gehad. De loodgieter wel, zo te zien.

claimen de enige, echte, onvervalste pot van Keizer Karel in huis te hebben. Nog steeds zijn er in Olen drie „echte“ potten te bekijken. Naast „De Zwarte Stier“ roept ook de herberg „In de oude pot van Keizer Karel“ dat zij dé pot hebben. Het derde exemplaar staat in de afspanning „Sint-Sebastiaan“ in Achter-Olen.

Het staat historisch gezien niet vast of Keizer Karel werkelijk in Olen geweest is. De zuster van Keizer Karel, Maria van Hongarije, was wel landvoogdes van de Nederlanden en ze verbleef veel op haar kasteel in Turnhout. Dat was oorspronkelijk een jachtslot. Het is dus niet uit te sluiten dat Keizer Karel, die zelf een verwoed jager was, af en toe aan een jacht-partij in de Kempen heeft deelgenomen. Bij zo'n gelegenheid zou hij dan wel eens in Olen terechtgekomen kunnen zijn.

Drie „echte“ potten met drie oren... zou dat een heilig getal zijn in Olen? Nog goed dat de kerk daar niet is gewijd aan de Heilige Drievuldigheid.

Rijstpap zonder lepeltjes

Een ander verhaal in verband met Keizer Karel dat gebruikt wordt om het vermeende gebrek aan geestelijke scherpte bij de Olenaars te illustreren is het volgende.

Keizer Karel maakte bekend dat hij Olen wilde bezoeken. Het bestuur van de gemeente was zeer verguld met de eer die het dorp te beurt viel. Niettemin zat men toch met een probleem want, zeg nu zelf, hoe moet je nu een keizer op een passende manier ontvangen? De gemeenteraad brak er zich het hoofd over maar kwam niet tot een oplossing. Bij het sluiten van de vergadering kreeg de burgemeester echter een schitterend idee. Althans, hij zal het zelf wel schitterend hebben gevonden. Hij memoreerde dat in Olen de lekkerste rijstpap ter wereld werd gemaakt. Dus wat lag er meer voor de hand dan de keizer deze lekkernij aan te bieden. De hele gemeenteraad trad dit voorstel enthousiast bij. Indien het opzet mislukte en de aangeboden spijs de keizer niet welgevallen was, dan konden ze de schuld nog altijd afschuiven op de burgemeester. In elk geval: alle vrouwen van het dorp moesten een schotel rijstpap klaarmaken om die de keizer aan te bieden. De vrouwen mochten de rijstpap koken, de mannen zouden die aan de keizer overhandigen. Toen de grote dag aangebroken was stonden die boeren er toch wat zenuwachtig bij. Het was hun immers niet duidelijk hoe je zo'n keizer moet benaderen. De burgemeester had alweer het antwoord. Hij stelde dat hij iedereen zou voorgaan en doen wat er te doen was, waarop allen maar zijn voorbeeld getrouw moesten volgen.

Zo begaf men zich stoetsgewijs naar de herberg waar de keizer verbleef. Met de burgemeester voorop. Toen die echter de herberg betrad waar de keizer gezeten was, struikelde hij. Hij viel plat op zijn buik en de schotel rijstpap viel aan stukken op de grond. Waarop alle anderen zich eveneens op de buik lieten vallen en hun schotels op de grond stuk gooiden. De burgemeester zag dit met toenemende paniek gebeuren en hij riep: „Schei daar mee uit, dommeriken“. Daarop gaf hij de dichtstbijzijnde boer een klinkende oorvijs. Een voorbeeld dat prompt gevolgd werd door alle aanwezige boeren die zich roepend en klappen uitdelend op hun burens stortten. Het ontaardde zelfs in een regelrechte vechtpartij waarbij iedereen in de rijstpap en de scherven lag te rollen. De keizer vond het een hoogst vermakelijk gezicht en lachte zich te barsten. De burgemeester raapte tenslotte zijn beetje tegenwoordigheid van geest samen en met het schaamrood op de wangen droop hij af. Wat het sein was voor iedereen om ook op te stappen.

Het ligt voor de hand dat de keizer niet geproefd heeft van de rijstpap maar hij heeft gans Olen wel rijkelijk getrakteerd omdat hij zich zo kostelijk had vermaakt.

Metten is weten

Dat men in Olen niet altijd dom was, maar zo nu en dan boerenslimheid aan de dag wist te leggen, wordt in het volgende verhaal geïllustreerd. Al wordt dit verhaal enkel in Olen zelf verteld.

Keizer Karel, zoals alle heersers, had aan geld nooit genoeg. Dus werden er belastingen geheven op van alles en nog wat. Nu had hij bepaald dat de hoogte van sommige van die belastingen zou worden vastgesteld op basis van de grootte van een stad of dorp. Zo werd de Olenaars bevolen hun gemeente te meten. De veldwachter werd daarmee belast. Die sneed uit een flinke stok dennenhout een maat die gelijk was aan twee roeden. En zo werd er gemeten. In het verslag dat aan de keizer werd overgemaakt stond te lezen: „Almachtige Keizer der Nederlanden, de oppervlakte van ons dorp is zoveel... roeden, met onze roede gemeten.“ Vermits de eigen maat van de Olenaars twee keer zo lang was als de „standaard roede“ moesten ze maar half zoveel belasting betalen. Waarbij het me echter niet duidelijk is hoe een oppervlakte kan uitgedrukt worden in een lineaire maat. Dat zal wel op zijn „Olens“ geweest zijn.

De kerken van Olen

De twee volgende verhalen heb ik ook elders al weten opgevoerd worden als authentiek aan een bepaald dorp verbonden. Natuurlijk is men er in Olen van overtuigd dat het daar, en daar alleen, is gebeurd.

In Sint-Jozef-Olen werd de kerk niet in het midden gehouden. Letterlijk. Ze werden er daar nog niet weinig om uitgelachen dat die kerk niet in het midden van kerkplein stond. Dus daar moest wat aan gedaan worden. Alle mannen kwamen op een zomeravond bijeen aan de kerk om dat varkentje eventjes te wassen. Op bevel begonnen ze eensgezind tegen een gevel van de kerk te duwen om die een eindje op te schuiven. Dat is zwaar werk en één van de duwers kreeg het behoorlijk warm. Hij trok zijn jas uit en legde die aan de tegenoverliggende gevel van het gebouw. Even later passeerde daar een bedelaar en die wist niet wat hij zag! Een jas, zomaar. „Een geschenk uit de hemel“ prevelde de man. „Mijn gebeden zijn eindelijk verhoord!“ Daarop ging hij er met de jas vandoor. Wat later op de avond werd het wat frisser en de boer die zijn jas had uitgespeeld kreeg het wat koud. Dus ging hij zijn jas weer ophalen. En... die was er niet meer! Daaruit trok hij de enige juiste conclusie. Hij begaf zich naar de andere sjouwers en zei: „Jongens, het spijt me maar we moeten de kerk een eindje terug duwen, want mijn jas zit eronder.“

Er schijnt altijd wel wat aan de hand geweest te zijn met de kerken in Olen. Zo was de Sint-Martinuskerk van Olen-Centrum op de verkeerde plaats gebouwd. Daar was niets meer aan te doen en men ging niet zoals in Sint-Jozef-Olen proberen om ze te verduwen. Het was echter nog niet alles. Men was namelijk vergeten om een opening te laten voor de deur! Zo moesten de kerkbezoekers met een ladder door de galmgaten van de toren klimmen om in de kerk te raken. Dan waaide om de haverklap de haan van de toren. Het gat voor de deur van de kerk werd achteraf nog uit een gevel gehakt, de haan werd telkens weer op zijn plaats gehesen. Dat was allemaal nog op te lossen. Op een schone dag werd echter vastgesteld dat er in de dakgoot van de kerk welig gras groeide. Duidelijk een toestand die goed in de hand moest worden gehouden. Dus stelde zich de vraag hoe dat moest gebeuren. Er werd overlegd en gepalaverd en tenslotte werd besloten dat een deskundige inzake gras maar de klus moest klaren. Een koe, dus. Bleef de vraag hoe je zo'n beest in de dakgoot kon krijgen. Nu is zo'n koetje doorgaans wel redelijk meegaand maar ze zelf naar boven te laten klimmen, dat was toch wel wat veel verwacht. Ampel overleg leverde de oplossing: de koe moest omhoog gehesen worden. Eerst werd een houten stelling getimmerd. Daarna werd een touw gelegd om de nek van de uitverkoren koe en vervolgens werd het dier met man en macht met een katrol omhoog getrokken. Vanzelfsprekend kreeg het koetje het zeer benauwd, ze werd namelijk gewurgd en ze hing met de tong uit de bek! Een van de noeste werkers die dat zag riep zijn maten toe: „Kijk eens, ze heeft al goesting, ze likkebaardt al!“

Tempus fugit

Wie zou denken dat, op basis van de bovenstaande (onbewezen) verhalen het daar in

Op de gevel van dit gebouw staat „Gemeentehuis“. Ik veronderstel dus dat dit het gemeentehuis is (of was) van Olen.

Olen wel een achterlijk dorp moet zijn gebleven, die heeft het volkomen verkeerd voor. Het Belgische Olen (de plaatsnaam bestaat ook in Nederland) ligt langs het Albertkanaal en de snelweg E313. De Kempense gemeente omvat drie kernen of parochies. Er zijn Olen-Centrum (Sint-Martinus), Onze-Lieve-Vrouw-Olen (Achter-Olen) en Sint-Jozef-Olen. Door zijn ligging staat in het dorp nogal wat industrie en is het al lang geen boerendorp meer. De Vlaamse schrijver Walter van den Broeck, die in Olen in een zogenaamde „cité“ (arbeiderswijk met allemaal gelijke bescheiden woningen) geboren werd, heeft herhaaldelijk bericht over de

Links achter dat scherm raast het verkeer van de E313. Als het de bedoeling is dat die schermen het geluid dempen, dan zijn ze niet erg effectief

recente industriële geschiedenis van het dorp. Wat ik absoluut niet wist is dat Olen het grootste radiomuseum van het land schijnt te hebben. Of zou ook dat maar een legende zijn?

De E313 heeft een kwalijke reputatie. Voor wie soms bijgelovig is: deze autosnelweg staat ook te boek als de A13. De weg werd ooit aangelegd om de haven van Antwerpen een snelle verbinding te geven met Aken en het Ruhrgebied. Daarvoor waren destijds evenwel ook andere mogelijkheden denkbaar. Toch werd gekozen voor het tracé zoals we dat nu kennen. Waarschijnlijk heeft de Koude Oorlog meegespeeld in de uiteindelijke beslissing want zoals de autosnelweg er nu ligt werd het militaire kamp van Leopoldsburch wel gemakkelijker bereikbaar. Al kort na het opleveren en de inwijding voor wijlen koning Boudewijn, bleek dat de autoweg slecht geconstrueerd was. Zowat overal begon het wegdek te scheuren en te verzakken. Toppunt was het instorten van de brug in Pulle. Op 13 november 1966 zakte de acht jaar oude brug over het Netekanaal ineen. Uit onderzoek bleek achteraf dat de brugpijlers niet lang genoeg waren.

Acht auto's stortten samen met de brug in de diepte. De eindbalans kwam op 2 doden en 17 gewonden te staan. Op onze dagen is de autoweg vooral bekend omwille van de dagelijkse files die er staan.

Een stukje van het wandeltraject verliep langs deze autosnelweg. Terwijl de auto's links voorbijraasden, liepen wij tussen de bomen. Of langs een palissade, hoog boven ons, de geluidsmuur die de bewoning een beetje soelaas moest brengen van het verkeerslawaai. Als dat al zo was, dan heb ik er niets van gemerkt.

Niet om te boffen: Doffen

Het was koud toen ik al heel vroeg van huis wegreed. In Olen kon immers reeds om zes uur in de morgen ingeschreven worden voor de vierde Doffenwandeling. Hetgeen voor de wintertijd wel bijzonder vroeg is. Je mag er toch mee rekenen dat het bij helder weer tot ongeveer half acht nog redelijk donker is. Laat staan om zes uur. Het scheen me nogal gortig om op dat uur reeds acte de présence te geven. Dus rekende ik erop om, na ongeveer een uur rijden, tegen half zeven daar te arriveren. Wat ook aardig lukte.

Bij mijn vertrek stond een heel dunne, nogal duistere maansikkel vlak boven de horizon. En de sterren fonkelden koud aan het uitspansel. Ware het niet dat de nachtelijke lucht boven ons landje door lichtpollutie constant tot een onwezenlijk grijs wordt verwrongen, de sterren zouden eruit hebben gezien alsof het kleine diamantjes waren die op zwart fluweel waren opgeprikt. Nu waren ze alleen maar zichtbaar. Het bewees echter wel dat de lucht vrijwel wolkenloos moest zijn. En dat bij een oostelijke wind die ons beloofd was... een ijszersterk recept voor winterse kou. Tot zes graden onder nul volgens enkele thermometers onderweg. Helemaal ongevallig was me dat niet. Het is immers gemakkelijker zich doelmatig te kleden tegen de koude dan dat je dat kan doen tegen regen. Mijn uitrusting was bovendien verrijkt met drie nieuwe onderdelen. Een nieuw paar schoenen om te beginnen. Dan een warme sweater. Clubkledij van de wandelclub waarvan ik lid ben. En nieuwe handschoenen die mijn echtgenote me bezorgd heeft. Dun. Omdat ik mekkerde over die dikke skihandschoenen waarmee ik voortdurend geen blijf wist indien ze niet over mijn handen waren getrokken. „Thinsulate“ staat er op het nieuwe paar. Al waren ze nu dan soms wel eerder wat (te) „thin“ dan „insulate“, ze maakten het wel mogelijk om het

cameraatje te bedienen zonder ze uit te trekken. De vrieskou maakte ook dat de modder van de laatste paar weken bevroren was tot een hardheid die niet voor die van beton moest onderdoen. Een gemengde zegening, overigens. De oneffen, keiharde ondergrond maakte het soms noodzakelijk om goed uit te kijken waar en hoe men zijn voeten zette om niet met een verzwikte enkel aan de kant van de weg te zitten lijden. Dat deed zich in mijn geval gelukkig niet voor en meer dan een flinke blaas op de voetzool van mijn rechter voet heb ik aan die harde ondergrond niet overgehouden. Maar wie zeurt daar nu over?

Een zaterdag en heel vroeg: het maakte dat er wel bijzonder weinig verkeer was. Zelfs op de vermaledijde Antwerpse Ring was het relatief kalm en de GPS leidde me feilloos en onverstoorbaar door de doolhof. Tot bij de parking die de W.C. Gedoviba voor de deelnemers had gereserveerd. Overigens: die W.C. staat voor WandelClub. Hun naam las ik eerst verkeerd als „Godiva“ en dus dacht ik te kunnen uitpakken met het wat smeulige verhaal van de slechts in haar lange haar geklede Lady Godiva en Peeping Tom die zich dat schouwspel niet wilde laten ontgaan. Bij de eerste controlepost trof ik trouwens een scheefgezakte ridder. Die bleek echter totaal niets met deze organisatie te maken te hebben.

De parkeerwachters vormden een losse haag gehuld in hesjes met reflecterende strips. Ze loodsten me (doorrijden, doorrijden!) naar een parkeerplaatsje. Dat ik niet de eerste was bleek al doordat ik ergens in het gras moest gaan staan want de eerste, officiële, parking was al vol! De weg terug naar de plaats waar moest ingeschreven worden was gemarkeerd met vuurkorven, brasero's, waarin grote houtblokken werden gestookt. Zodat de parkeerwachters tussendoor even de handen konden warmen. Het leek een beetje op een op hol geslagen stakerspost.

De startplaats was een grote, vast opgestelde tent met harde zijwanden. In, denk ik, een tuinbouwbedrijf. Al kan dat ook wat anders geweest zijn. In elk geval, het interieur van dat onderkomen werd op temperatuur gehouden door uit de kluiten gewassen gasbranders die om de haverklap brullend in gang schoten. En bij de inschrijftafel stond één van die roestvrijstalen paraplu's die tegenwoordig aangeprezen worden om je terras te verwarmen zodat je ook in de winter een garden party kan organiseren. Alsof daarop iemand zit te wachten.

De organiserende wandelclub is aangesloten bij de Vlaamse Wandelfederatie en dergelijke clubs berekenen steeds een lager inschrijfgeld dan dat bij Aktivia, de grootste federatie, het geval is. Bovendien kreeg ik hier, voor die ene Euro, behalve een deelnemingsformuliertje ook nog een bon voor een bloemetje en in de eerste controlepost ook nog een kaartje dat me recht gaf op een gratis consumptie bij de aankomst.

Het is telkens nodig om van het inschrijfformuliertje een strook af te scheuren en die bij je vertrek voor de wandeling te deponeren in een bus die bij de uitgang van de zaal staat. Hier vond ik een dergelijke bus echter niet. Wel eentje waarin een formulier voor een soort prijsvraag kon gegooid worden maar daar had ik niets aan. Bij navraag bleek het dat de bus hier een... bierpul was! Ik had het natuurlijk kunnen weten. Al had deze maar één oor. Dat heb ik nog even gecontroleerd.

Toen ging het licht uit

Het begin van de wandeling verliep voor een groot deel in het donker. Het is me de laatste jaren al meermalen gebleken dat met mijn nachtzicht geen prijzen te winnen zijn. Dat maakt dat ik in het ochtendlijke duister nogal gemakkelijk een pijltje over de pijlpunt zie met alle kwalijke gevolgen van dien. Dus ook hier zorgde ik ervoor dat mij een gezelschap voorging zodat ik hen slaafs kon volgen. Zij hadden nu eenmaal meer (en betere) paren ogen ter beschikking om op het juiste, uitgezette pad te blijven. Al moet ik zeggen dat er mij geen pijltjes zijn ontgaan. Tot op een bepaald punt. Daar waar we het Albertkanaal zijn overgestoken, over een brug, jawel, daar kon ik nergens een aanduiding vinden die het rechtvaardigde dat mijn gidsgezelschap zich resoluut en luid kletsend rechtdoor bewoog. Al bleken zij ook nu gelijk te hebben want even verder vond ik dan toch weer een pijltje dat

mij zegde nog steeds op het goede spoor te zitten.

Ik was net een reusachtige sluis op het Albertkanaal gepasseerd en mijn vroegste herinnering aan Olen houdt verband met... precies: een sluis! Het was op een schoolreisje dat we met een dergelijk waterbouwkundig kunstwerk werden geconfronteerd. Het lijkt er misschien op dat, afgaande op mijn verhaaltjes, we in de lagere school weinig meer deden dan op schoolreis gaan. Dat was natuurlijk niet zo maar die reizen werden echt wel zorgvuldig uitgestippeld en er werd veel zorg aan besteed. Wat we op die tochten leerden bleef veel langer hangen dan wat er in de naar krijtstof en oud hout ruikende klaslokalen werd verteld. Zo had de meester ons in de lessen van natuurkunde proberen diets te maken wat er verstaan werd onder „communicerende vaten“. Niet zo vanzelfsprekend want tot op dat punt in de tijd hadden wij nooit anders geweten dan dat „communiceren“ in kerk werd gedaan. En bij „vaten“ dachten wij allemaal aan de tonnetjes bier die minstens wekelijks bij de talrijke cafés van een vrachtwagen in de kelder werden gerold. Hoe dat voor de rest zat met die vaten van de meester... het bleef een beetje in de lucht hangen. Erg aanschouwelijk was het onderwijs ook niet want er stond onze mentor niets anders ter beschikking dan een bord waarop hij de situatie zo'n beetje in zwart-wit kon uittekenen. Toen hij bij die vreemde vaten van hem ook nog eens sluizen betrok zullen de meesten van ons wel meer aandacht gehad hebben voor het stof dat in het zonlicht danste dan voor wat de meester daar nu weer stond uit te kramen. Totdat... ja totdat ik bij die sluis in Olen stond. Al sla je me dood, ik zou niet weten om welke sluis het toen ging. Ze was in elk geval klein. Zeker niet de afgrondelijke diepte en de machtige hydraulische sluisdeuren die ik in het begin van deze wandeling in het twijfelachtige licht zag. Toentertijd daagde er iemand op die een kruk ergens in de grond stak en daaraan vlijtig begon te draaien. Iets zoals je toen ook nog kon meemaken bij de brug over de Durme aan de Post op de Markt in Lokeren. Wanneer die moest open gedraaid worden om een of andere reden, dan zag je daar hetzelfde gebeuren. Het is daar nu overigens al heel lang een vaste brug omdat er geen scheepvaart meer is. Maar daar in Olen was het erom te doen een stel sluisdeuren te sluiten en een ander stel open te draaien. En naarmate het water in de sluis steeg werd het principe dat de meester ons had willen aankaarten ook duidelijk. Er kwamen verdorie geen pompen aan te pas! Iets wat ik eerst verondersteld had. Communicerende vaten... ze mogen sindsdien

De mooie Buulmolen in Olen. De foto komt van de molensite Molenecho's.
<http://www.molenechos.org/mol-len.php?AdvSearch=424>

volgens mij de absolutie krijgen zonder biechten.

Kort na mijn confrontatie met het hydraulische en mechanische geweld van de sluizen, kwam ik langs enkele zeer duistere en smalle paadjes bij een molen. Grijs geschilderd, compleet en helemaal door schijnwerpers verlicht. Net toen ik het cameraatje klaar en gericht had en wilde overgaan tot het wat subtielere werk van het uitkaderen, ging plotseling het licht uit! Letterlijk. De schijnwerpers doofden en van de molen bleef nog slechts een grijs silhouet zichtbaar. Alsof iemand erop had zitten wachten totdat de eerste arriveerde die een foto wilde maken, om die eens lekker dwars te zitten.

Ik heb het nadien opgezocht: het gaat hier om de Buulmolen of de Hoogbuulmolen. De molen kent een beetje een vreemde geschiedenis. Er is namelijk in de loop der tijden nogal mee geleurd. De molen werd herhaaldelijk verdreven door... water. Oud is hij alleszins. De allereerste vermelding van de Buulmolen dateert al van 1362: „*Walterus Smeyers de pecio terre... molendinum de bule*“. In het Latijn alsjeblieft. En dat al vóór het door Bart De Wever werd uitgevonden.

In de nacht van 11 juli 1744 brandde de molen af, maar

hij werd in het najaar en de winter weer opgebouwd.

In 1936 werd de molen gedemonteerd en overgebracht naar Antwerpen omdat hij in Olen plaats moest ruimen voor de aanleg van het Albertkanaal. Ook in Antwerpen stond hij niet goed want in 1974 werd hij, wegens de aanleg van de verbinding tussen het 5^e havendok en het Amerikadok, ongeveer 400 meter verder geplaatst. Hij werd er aan zijn lot overgelaten. Wat nooit goed is voor zo'n machinerie. Het volgende wat ermee gebeurde was dat hij in 1986 gedemonteerd werd en zo verder lag te verkommeren.

Het leek het einde van dit stuk industriële archeologie maar er geschiedde een klein wonder: de molen keerde terug naar het dorp waar hij oorspronkelijk stond! De stad Antwerpen werd in 1991 bereid gevonden om de molen af te staan aan Olen. Aanleiding was de viering van het duizendjarige bestaan van het dorp in 1994. De viering zelf was een succes maar de molen was er niet bij! Iets waar men, begrijpelijk, in Olen nogal ontevreden over was. Uit de Heemkundige Kring De Linde groeide een werkgroep: de Vrienden van de Buulse Molen. Die zetten hun schouders onder de zaak en zo kon het overbrengen dan uiteindelijk toch gerealiseerd worden. De heropbouw en de restauratie totdat de molen weer echt kon malen gebeurde in 2002 en 2003. Op 1 augustus 2003 werd de „teruggekeerde verloren zoon“ feestelijk ingehuldigd. En nu staat hij daar als sieraad... in het donker. Voor mij dan toch.

Kamp C

Tijdens mijn tocht naar de eerste controlepost, en ook later nog, had ik al het gevoel dat er

Het lijkt hier naar mijn smaak iets te veel op een concentratiekamp! Hopelijk verdwijnt die afsluiting snel.

hier in het verleden nogal wat militaire activiteit is geweest. Ik liep namelijk een hele tijd langs een afsluiting waar overvloedig veel prikkeldraad aan was gespen-deerd. Niet alleen maar horizontale draden die eventueel zouden volstaan om wat vee in toom te houden. Echter ook kruislings gespannen draden die het niet mogelijk maakten zich zonder kleerscheuren, of erger, in het achterliggende landschap te begeven. Ook ontwaarde ik grote, zeer afgeleefde hangars in de strenge, no nonsens anti-architectuur die voor legerkampen gebruikelijk schijnt te zijn. Ook de rust- en controlepost bleek zich in een dergelijke omgeving te bevinden. Gelegen aan een immens groot, zeer

leeg plein, was het even uitkijken naar de juiste deur of poort om in een hal te komen waar zitplaatsen, versnaperingen en een streepje met een overlijnstift als controle wachtten. Te zien aan de lijnen in alle primaire kleuren op de vloer werden hier op een ander moment ook allerlei zaalsporten beoefend. Al lijkt het me nogal gecompliceerd om voortdurend op de goede kleur geconcentreerd te blijven om te weten waar de grenzen van het speelveld voor de bedoelde sport precies liggen. Want alle speelvelden lagen hier door en over elkaar.

Wegwijzers onderweg vertelden me dat ik me daar bevond op het domein Teunenberg. Dat ligt deels op Olens grondgebied, ergens aan de Boerenkrijglaan in Olen-Centrum. Als Boerenkrijgstapper was ik hier dus nog meer dan anderen op mijn plaats. Olen heeft, net als andere dorpen in de omtrek inderdaad ook een rol gespeeld in de opstand van de boerenbevolking tegen het Franse leger. Zoals ik eerder, op andere wandelingen in de Kempen, ook al kon vaststellen.

Teunenberg is een voormalig militair domein van 64 ha groot. Wandelaars en natuurliefhebbers kunnen er terecht op de verharde wegen. Het was nochtans aan een onverharde

Teunenberg. Ook het Rode Kruis heeft hier een stek. Zowaar zelfs een kortegolfantenne!

weg dat ik een paar wegwijzers zag die wezen naar "Kamp C". Dat er overigens zeer ongestuurd uitzag met barakken of loodsen met ingegooide ruiten. Tegenwoordig hebben die militairen ook een vakbond. Die zou wellicht een stokje steken voor het onderbrengen van zijn leden in dergelijke benarde omstandigheden. Het doet me wat denken aan Majoor Kees van Paul van Vliet. „Vrageu? Geen vrageu...“ Het schijnt dat er in het domein Teunenberg nogal een en ander te gebeuren staat. Bos en Natuur heeft plannen om er heel wat opknapwerk te verrichten. Het rooien van overbodige bomen, het verwijderen van de omheining en het aanplanten van een vrijgekomen

weide staan op het programma. Sinds enige tijd wordt er heftig gekapt en gerooid. Het hout wordt verzameld op het plein voor de hallen. Daar was toen ik er passeerde niets van te zien. Het plein was namelijk zeer leeg. Op enkele rechtopstaande latten met de geel-zwarte pijltjes van de wandelvereniging na. Die daar als de staken in de Llano Estacado op het asfalteland stonden om de reiziger de enige juiste weg te wijzen in de woestijn. De hoeveelheid hout die uit de bossen verdwijnt is zo groot dat wandelaars en joggers wat ongerust geworden zijn. Wordt het domein kaal gekapt? Nee hoor. De houtvesterij van Bos en Natuur heeft de opdracht gegeven om sommige bomen wat meer licht te gunnen. Daarom moeten andere verdwijnen. Het kappen van die bomen past volledig in het weloverwogen plan dat nog uit te voeren is. Zo komt het verwijderen van de omheining waarvan ik al eerder vertelde ook nog aan de beurt. Het zal beslist een vooruitgang betekenen wanneer die dreigende lelijkheid verwijderd is. Al vraagt de wandelvereniging zich af waar ze dan hun pijltjes moet aan hangen. Dat zal nog wat studie vragen. Maar aangezien we in Olen zijn kan er best een onverwachte oplossing gevonden worden.

Wanneer alle werken zijn uitgevoerd zal Teunenberg de groene long worden van Olen. Bos en Natuur verzekert dat de wandelaars en joggers welkom blijven. De wandelpaden zullen ook na de werken vrij te gebruiken zijn.

Historisch vuil

Er ligt hier in de buurt alweer heel wat water. Dit keer overwegend in de strakke beddingen van kanalen. Zo ging een stuk van de wandeling langs het Kanaal Bocholt-Herentals. Ik kon dat eerst niet identificeren en het heeft me wat zoeken gekost om er achter te komen welke kunstmatige waterloop het hier betrof. Op het water lag een laagje ijs, geribbeld als een stuk structuurglas. Alsof de golfjes in een onderdeel van een seconde zijn vastgevroren. De aanwezigheid van dat ijslaagje wijst er echter wel op dat hier wel heel weinig scheepvaart moet zijn. Het kanaal wordt ook wel het „Maas-Scheldekanaal“ of „Verbindingskanaal Maas-Schelde“ genoemd.

Ergens langs het kanaal Bocholt - Herentals.

Het maakt, niet verwonderlijk, deel uit van het net van de Kempense kanalen. Deze werden na de onafhankelijkheid van België in 1830 aangelegd om de twee rivieren, Maas en Schelde, te verbinden. Zoals gebruikelijk in die tijd werd het kanaal met de hand gegraven. Daarbij werd er niet gekeken op een schepje aarde want de waterweg was van meet af aan geschikt voor schepen tot 300 ton. Later groeide het kanaalgedeelte Antwerpen-Herentals uit tot het Albertkanaal, waarna het Kanaal Bocholt-Herentals zijn huidige naam kreeg.

Het kanaal heeft een lengte van 57,8 km. Er staan 10 sluizen op die een hoogteverschil van 33 meter overbrugbaar maken.

Het kanaal loopt ongeveer parallel aan de Kleine Nete en zijn omgeving is overwegend groen. In de nabijheid ervan liggen diverse natuurgebieden.

Net als bij de andere Kempense kanalen zijn er veel mogelijkheden voor recreatie rond, op en in het water. Zo ben ik op weg naar de controlepost in Sint-Jozef-Olen aan een paar boten voorbij gelopen die duidelijk op de toerist zijn gericht. Het blijkt dan ook dat er in Olen een rederij bestaat die toeristische rondvaarten organiseert.

De aanwezigheid van het Kanaal Bocholt-Herentals heeft in de tweede helft van de 19^e eeuw en begin 20^e eeuw tot de eerste industrialisatie van dit gebied geleid. Belangrijk was daarbij de aanwezigheid van goedkope werkkrachten en een goede verbinding met de havens van Antwerpen en met het industriebekken rond Luik. Terwijl het grootste stuk van het landschap langs het kanaal dus bepaald wordt door natuur en woonhuizen, domineert hier en daar toch de industrie. De grootste blikvanger is Umicore (het voormalige Union Minière). Een jogger die me voorbijstak droeg een pak van precies dat bedrijf. Het stond in duidelijke witte letters op de bijna zwarte achtergrond. Umicore is nog altijd het grootste bedrijf langs het kanaal. De Union Minière begon in 1920 met de productie van chroomhoudende stoffen. Achter de fabrieksterreinen werd een tuinwijk met arbeiderswoningen gebouwd, een cité dus. Zo ontstond Sint-Jozefs-Olen, genoemd naar de katholieke patroonheilige van de arbeiders.

Vroeger werd er helemaal niet gelet op wat voor schade de bedrijven wel toebrachten aan hun natuurlijke omgeving. In het geval van Umicore is dat zelfs nu nog in verregaande mate het geval. Zo bestaat er hier een historische vervuiling van zowel de bodem van het bedrijfsterrein als de bodem van de rivieren waarin geloosd werd. In het gehele Netebekken is Umicore nog altijd verantwoordelijk voor de meeste lozingen van zware metalen. De lozingsnormen voor het bedrijf zijn uitzonderlijk soepel. De rivier waarin Umicore metalen loost, de Dommel, voldoet daardoor van ver noch dicht aan de milieukwaliteitsnormen. Het water van het kanaal schijnt echter wel van goede kwaliteit te zijn. Het eten van een visje dat uit dit water wordt gesleurd leidt niet onmiddellijk tot de dood.

Verdedigingslinie

Veel langer, breder en dieper dan het kanaal Bocholt-Herentals is het Albertkanaal. Het is een waterweg die Luik verbindt met Antwerpen. Het kanaal is 129,5 km lang en het werd in 1946 in gebruik genomen. Vóór de jaren dertig duurde het zeven dagen om van Antwerpen naar Luik te varen. Nu wordt deze afstand gevaren in ongeveer 18 uur. Parallel met het kanaal loopt de Koning Boudewijnautosnelweg. Soms is de strook tussen de autosnelweg en het kanaal zo smal dat ze ongeschikt is voor bewoning. Maar wel voldoende om er een of ander bedrijf te vestigen. Overal langs de snelweg en het kanaal staan dan ook de industriële gebouwen bijna mannetje aan mannetje. Behalve voor het voor de hand liggende doel van het transport, is het kanaal ook belangrijk voor de drinkwatervoorziening van de regio Antwerpen. Die is afhankelijk van het water uit de Maas dat via het kanaal wordt aangevoerd.

Bij het graven van het kanaal werd er niet gekeken op een kunststukje min of meer. Zo zijn er tussen Genk en Luik geen sluizen maar werd er een zestig meter diepe kloof gegraven door de Sint-Pietersberg bij Kanne. Tussen Ternaaien en Luik daarentegen „zweeft“ het kanaal dan weer als het ware boven de lager gelegen begane grond. Verder staan er ook

Het zijn bepaald geen notendopjes die op het Albertkanaal varen.

Langs de Kleine Nete, dicht bij het Olens Broek

Het vlonderpad in het Olens Broek

nog tuikabelbruggen op, zoals die van Ternaaien en eentje die nooit gebruikt is in Godsheide.

Het kanaal zou ook als verdedigingslinie fungeren. Samen met de Franse Maginotlinie moest het een bescherming vormen tegen een aanval uit het oosten. Via de sluisen kon men het kanaal namelijk tot aan de rand vullen of het water lozen. Ook bouwde men op de westelijke dijk talrijke bunkers en weerstandsnesten op gezichtsafstand van elkaar. Het heeft op de binnenvallende horden uit het oosten bijster weinig indruk gemaakt.

Natuur puur

Een deel van het uitgepijlde traject liep langsheen een waterloop die, te zien aan het eerder kronkelige verloop, geen kanaal moest zijn. Dat was het ook niet. Het bleek de Kleine Nete te zijn. Het rustiger broertje van de Grote. Het is ook één van de zuiverste rivieren in Vlaanderen. Het water zag er inderdaad zeer limpide uit. Al zegt dat nog niet veel over de biologische kwaliteit ervan.

Langs de rivier ligt het Olens Broek. Dat is een gevarieerd laagveengebied dat grotendeels bestaat uit elzenbroekbossen, hooilanden en rivier- of landduinen met daartussen oude kuilen die ontstonden door de ontginning van turf en ijzererts.

Het Olens Broek is een van de laatste restanten van een groot moerassencomplex: het Geels Gebroekt dat tussen 1950-1970 bijna volledig ontgonnen werd om er landbouwgrond van te maken. Door het recht-trekken en verdiepen van de Kleine Nete veranderde de waterhuishouding in het gebied drastisch. En door het wegvallen van het gebruik als landbouwgebied dreigde de zone volledig te verdrogen en met bos bedekt te worden. Niet elke bewoner van het gebied, hetzij plant of dier, was daar onverdeeld gelukkig mee. Zodoende verdween

een groot aantal typische en zeldzame planten en vogels uit het gebied. In 1993 begon de Vlaamse Overheid met het uitbouwen van het natuurgebied. Om de natuurwaarden in het gebied te herstellen werden heel wat ingrijpende maatregelen doorgevoerd. Zo was er het openmaken van de oude verlande veenputten, het afplaggen van de droge rivierduinen en zandruggen, het herstel van het hooilandbeheer op de natte hooilandjes en het opnieuw invoeren van een periodiek hakhoutbeheer van de elzenbroekbossen. Het resultaat van dit gewroet is een succes gebleken. Verschillende zeldzame planten, vlinders, libellen en vogels hebben er opnieuw hun domicilie.

Ik liep er over een meanderend vlonderpad tussen de natte bosjes waar overal het water, bedekt met ijs, nog zeer hoog stond.

Met de wind in de pijp

Ook dit keer had ik gekozen voor de langste afstand die werd aangeboden. Een marathon. Maar bij de start hing een mededeling dat men, gedwongen door de omstandigheden, genoodzaakt was geweest om enkele stukken doorheen de bossen te supprimeren. De toestand van het pad was daar blijkbaar zo slecht dat het niet te bewandelen was. Volgens mijn GPS bleef er na afloop nog iets van veertig kilometer over van de geplande 42. In elk geval, om ook die afstand vol te maken zat er voor de grootste afstand helemaal op het laatste nog een extra lusje in. Dat ging over brede, onverharde paden, doorheen de alomtegenwoordige bossen. Waar ook al druk gehakt en gezaagd werd. Op zich een niet zo interessant stukje van het totale traject. Ik had immers vandaag al hopen dennenbossen gezien. Maar op een kruispunt, schijnbaar een heel eind van de beschaving vandaan, vond ik

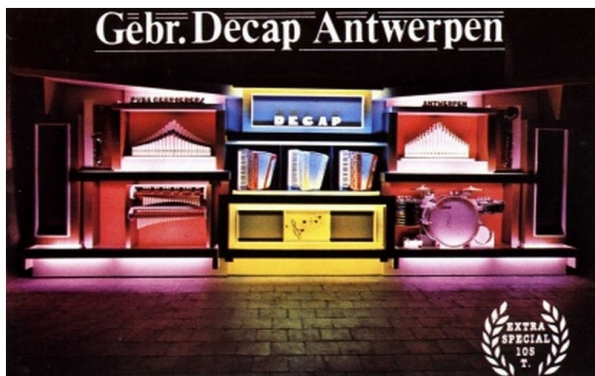

Het wegwijzertje naar Decap Orgels

een wegwijzertje dat me wel interesseerde. Het wees naar „Decap Orgels“. „Hé,“ dacht ik „bestaan die nog steeds?“ Zo te zien dus wel, al dacht ik dat die firma al lang ter ziele was.

In een recent verleden waren de orgels van Decap een begrip. Voor alle duidelijkheid: het is niet Décap, maar Decap met een doffe „e“. Vooral in de jaren 60 en 70 van vorige eeuw waren er legio danspaleizen te vinden die langs grote verkeerswegen stonden. Steevast wanneer een gezelschap van overwegend niet te jonge mensen op uitstap ging, werd die groep op de terugweg in zo'n etablissement binnengedreven. Er werd gefluisterd dat de

chauffeur van de autocar daarop zijn „percentje“ had. Wat best waar kan geweest zijn. Hoe dan ook, dikwijls, heel dikwijls stond in die toeristenfuik een orgel van Decap opgesteld. Dat was geen kleinigheid die ergens in een hoekje kon geschoven worden maar een enorm, schril verlicht wandvullend monument dat vrolijke kermisklanken voortbracht. Als redelijk klein kind vond ik de aanblik ervan... griezelig! Jawel, want er kwam uit zo'n constructie niet alleen maar geluid, er bewoog ook van alles. De trommelstokken gingen op en neer op het vel van de trom, het accordeon werd open getrokken en dichtgeduwd, de trompet schetterde niet alleen, de „pistons“ bewogen ook alsof de hand van een geest ze bediende. Er kwam aan al dat muzikaal geweld geen mens te pas om die instrumenten te bespelen! Het beangstigde en fascineerde me tegelijkertijd. Ondertussen zwierden de paren over de dansvloer op de tonen van een walsje. Orgels van Decap... in meerdere opzichten

Een voorbeeld van een Decaporgel. Al is het er dan eentje uit Antwerpen. Foto van het internet geplukt.

een monument maar je vindt ze tegenwoordig haast nergens meer. De glorie tijd van de grote danspaleizen is lang voorbij. Ze zijn of verdwenen of verworpen tot disco's waar drugs en decibels belangrijker zijn dan min of meer harmonieuze klanken. En toch moet er nog een markt zijn voor die gigantische instrumenten die waarschijnlijk een klein fortuin kosten. Getuige het wegwijzertje op mijn weg. Het blijkt zelfs dat er twee Decap orgelbouwers zijn! Nooit geweten.

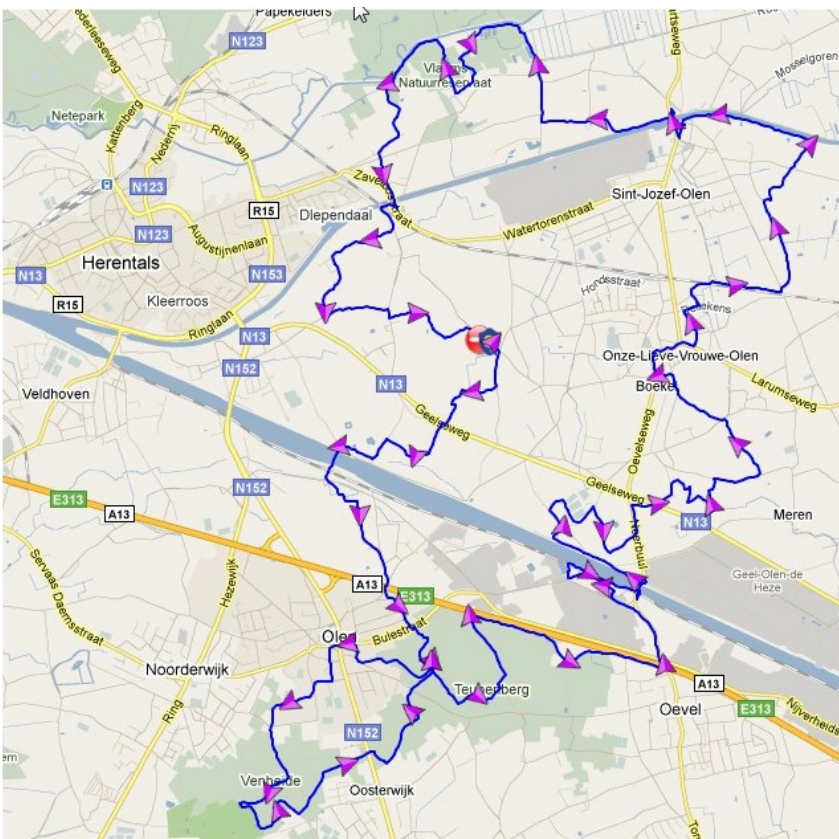
De orgelbouwende familie Decap bestond vroeger uit vijf broers. Ze hadden samen een orgelfabriek in Antwerpen. Die fabriek bestaat nog steeds. Ze heeft een tijdje geleden zelfs haar 100-jarig bestaan gevierd. Maar één van de vijf broers is in 1934 zijn eigen weg gegaan. Dat ging zonder ruzie en slaande deuren. Er

waren nu eenmaal verschillende meningen over hoe een en ander moest gebeuren en ieder ging zijn eigen weg. De broer die eruit trok landde in Herentals waar hij zo ongeveer 75 jaar geleden de fabriek heeft opgericht waar het wegwijzertje dat ik zag naar wees. De firma Frans Decap Herentals heeft veel verschillende typen orgels voortgebracht. Zoals straat- en kermisorgels, caféorgels, orchestrions en natuurlijk dansorgels. Na het overlijden van Frans Decap in 1972 werd het bedrijf voortgezet door zijn zoon François die nog steeds actief is in het bedrijf. Ondertussen heeft men volledig de nieuwe technologie omarmd en dank zij die innovatieve geest blijft het bedrijf aan de bak. Met succes wordt het oude ambacht van orgelbouwer gecombineerd met moderne technieken. Changez!

Eindsput

De grote tent was vol, helemaal vol, met keuvelende mensen zodat het geheel weer leek op een verstoorde bijenzwerm. Nu en dan eens overstemd door de nog steeds bulderende gasbranders. Het bonnetje dat ik kreeg in de eerste controlepost heb ik ingewisseld voor een glas water. Je kon er echter net zo goed een glas van het duurste bier voor bestellen. Dat zag ik gebeuren en er werd niet gezeurd over bijbetalen of zo. Ook het bloemetje liet ik me niet ontgaan. Bij de ingang stonden twee mensen met een kraampje en daar werden appels en peren verkocht aan een zeer schappelijke prijs. Dus: Dames en heren, appels en peren, boeren en boerinnen, van deze wandeling was ik binnen!

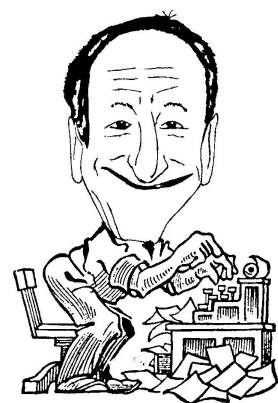
Tja, ik weet het wel dat het een beetje mank loopt, dat rijmpje. Een haiku is het ook al niet. Ik ben dan ook niet de president van de Raad van Europa. Een mens moet zijn plaats kennen.

De weg die ik gegaan ben.

En het bloemetje dat ik kreeg. Leuke attentie toch?

©2011 Michel Christiaens